

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВОПОРЯДКУ¹

На сучасному етапі світовий розвиток характеризується умовами глобальної конкуренції, напруженості у різних галузях міждержавної та міжрегіональної взаємодії, суперництва ціннісних орієнтирів і моделей розвитку, нестійкості процесів економічного та політичного розвитку на глобальному й регіональному рівнях на фоні загального ускладнення міжнародних відносин. При цьому відбувається помітне зміщення військових загроз у внутрішню сферу України. За таких умов важливим є обрання основних напрямів удосконалення оборони країни, слідуючи загальносвітовим тенденціям розвитку щодо забезпечення безпеки держави. Звісно ж ключове значення у цих питаннях відіграє військова служба, що є специфічною і в той же самий час вельми значущою діяльністю. Саме ці її властивості *ipsofacto* загострюють питання щодо меж злочинної й незлочинної поведінки військовослужбовців у відповідних умовах.

Вчинення злочинів проти встановленого порядку проходження військової служби характеризується підвищеним ступенем суспільної небезпеки, що обумовлено, зокрема, воєнно-політичною обстановкою в Україні, внутрішніми та зовнішніми загрозами воєнній безпеці України та вимагає підвищеної уваги до комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань в умовах відповідних загроз.

Передовим здобуткам вітчизняної та зарубіжної правової науки й можливостям розвитку кримінально-правового напрямку протидії військовим

¹ Рецензія на кн.: Карпенко М.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): теоретичні та прикладні аспекти: монографія / М.І. Карпенко; за заг. ред. В.К. Матвійчука. К.: ВНЗ «НАУ», 2018. 420 с.

© Курилюк Ю.

© Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, 2019

злочинам у нашій державі присвячена монографія знаного вітчизняного фахівця у цій сфері, кандидата юридичних наук, доцента, полковника юстиції у відставці, доцента кафедри кримінального права, кримінології, цивільного та господарського права юридичного факультету ВНЗ «Національна академія управління» – Миколи Івановича Карпенка.

Ґрунтуючись на особистому багаторічному досвіді науковця, викладача, слідчого та помічника військового прокурора М.І. Карпенко зумів детально розкрити як для правозастосовців, так і для вчених, особливості суспільної небезпеки військових злочинів та їх кримінально-правової кваліфікації.

Найяскравішою ознакою монографії є широта охоплення проблем кримінально-правової охорони військового правопорядку. Зокрема, зроблено огляд досягнень у цьому напрямі, про що свідчить значний – понад 700 позицій у переліку посилань – список літературних джерел, опрацьованих автором. Однак це не тільки огляд чужих, хай і вражаючих здобутків, але й своєрідний звіт провідного вченого про свої власні пошуки та їхні результати.

М.І. Карпенком запропоновано наукову працю, в якій репрезентовано принципово новий погляд на злочинне порушення встановленого порядку несення військової служби. Глибоко та всебічно проаналізувавши теоретичні положення щодо досліджуваної проблеми, а також розглянувши точки зору провідних науковців, до сфери наукових інтересів яких відносяться військові злочини, – П.П. Богуцького, С.І. Дячука, М.І. Панова, О.М. Сарнавського, М.М. Сенька, М.С. Туркота, М.І. Хавронюка, С.О. Харитонова та інших, автор надає свої обґрунтовані висновки й пропозиції. Деякі точки зору автором переконливо критикуються, з іншими він погоджується, надаючи їм своє, подекуди оригінальне, трактування, а треті розвиває, надаючи їм нового звучання.

Праця складається із вступу й п'яти окремих розділів зі своїми підрозділами. Значну увагу в монографії приділено ретроспективному (розділ 1) і компаративному (розділ 5) дослідженню кримінальної відповідальності за військові злочини, кримінально-правовій характеристиці складів злочинів,

передбачених розділом XIX Особливої частини КК України (розділ 2), а також питанням кваліфікації військових злочинів (розділ 3). У роботі, окрім прикладних, також ставиться та вирішується значний масив теоретичних проблем, зокрема, щодо такого важливого питання як поняття «військового злочину» та системи таких злочинів за чинним КК України, термінів «бойова обстановка», «військовий правопорядок», «військова службова особа», «поле бою», «час бою» тощо.

Особливим є авторський підхід М.І. Карпенка, який випливає з результатів дослідження ним системи злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (підрозділ 1.2). Ґрунтуючись на взаємоузгодженості суспільних відносин, що перебувають на стику видового й основного об'єктів складів цих злочинів, автор визначає спільні групові ознаки діянь, що входять до системи військових злочинів.

Ретельно проаналізувавши об'єктивну сторону військових злочинів (підрозділи 2.2) і спираючись на специфіку військової служби, автором визначаються відмінності між порядком «проходження» та «несення» військової служби, що відіграє важливе практичне значення для кваліфікації відповідних злочинів.

Окрему увагу М.І. Карпенко приділяє детальному висвітленню такої суб'єктивної ознаки військових злочинів як суб'єкт (підрозділ 2.3, 5.2.2). На підставі аналізу законів і підзаконних нормативно-правових актів дослідник наголошує на важливих особливостях цього елемента злочину у досліджуваних суспільних відносинах.

Рецензована монографія має низку пропозицій до чинного законодавства України, що ілюструють практичний потенціал проведеного дослідження, у ній наводяться приклади із судової практики, які влучно демонструються практичні аспекти зазначених теоретичних положень, а сформульовані висновки слід розцінювати як беззаперечний авторський внесок в юридичну науку.

Загалом рецензована монографія залишає по собі позитивне враження. М.І. Карпенко провів значну та корисну роботу щодо виявлення та вирішення

положень, що торкаються обраної проблеми. Однак, як побажання, виправдано було б звернути увагу автора на деяких недоліках загального характеру та деяких позиціях, які йому слід відкоригувати. Зокрема, на мою думку, варто дещо скоротити розділ «Витоки та генеза кримінально-правової охорони порядку несення або проходження військової служби та сучасний стан проблеми» (С. 13–116), деякі положення якого є не нові, а поодинокі – надто розтягнуті. Також, як перспективу, автору доцільно дослідити кримінологічні аспекти зазначеної проблематики.

Однак, наведені зауваження не впливають на загальний висновок про виконану роботу – монографія являє собою цікаве наукове видання, що розкриває як теоретичні, так і прикладні проблеми, а також сприятиме подальшим науковим дослідженням і дискусіям, що пов'язані з кримінально-правовою охороною військового правопорядку.